

TÓTH Ákos

A kulturális szektor foglalkoztatási sajátosságai az Európai Unióban a 2008–2014 közötti időszakban

Bevezetés

Az 1960-as években kezdődött az a szemléletbeli változás, melynek középpontjába a kultúra mindenki számára elérhetővé tétele került. A szemlélet megerősödéséhez hozzájárult a technológiai fejlődés is, ugyanis az infó-kommunikációs forradalom hatására megszülettek azok a modern technikai eszközök, melyek megkönnyítik és felgyorsítják a kulturális javak és szolgáltatások fogyasztókhöz történő eljutását, valamint egyúttal költséghatékonyabbá is teszik a folyamatot. Ezek az előbb említett folyamatok nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy magának a kultúra fogalmának az értelmezése is átalakuláson ment keresztül. Saját értékrendünk alapján: „*A kultúra minden olyan művészi és kreatív tevékenység, amely nemesíti az embert. Fontos, hogy a kulturális jóságok és szolgáltatások kiállják az idő próbáját. A kultúra lehet szellemi vagy tárgyasult, kiindulhat az egyéntől vagy a közösségtől. Fogyasztásával hatással van a társadalom közérzetére, az egyének cselekvéseinek színvonalára, és közvetlen vagy közvetett módon hat a társadalom és a gazdaság fejlődésére.*”

Az EUROSTAT kultúra fogalma a következő: „*Kulturális tevékenységként értelmezünk bármely tevékenységet, amely kulturális értékeken és/vagy művészi kifejezésen alapul.*” (Bina et al., 2012:20, in Pavluska, 2014:63) Az EUROSTAT kultúra felfogása abból a szempontból elfogadható, hogy mérhető területeket foglal magába, így lehetővé teszi az egyes országok adatainak összehasonlíthatóságát. Ami viszont megkérdőjelezhető, hogy kicsit úgy tűnik, mintha a módszertant úgy alakítanák ki, hogy azzal igazolhassák a kulturális szektor dinamikus fejlődését, miközben az adatok és az empirikus személyes tapasztalatok alapján a hagyományos értelemben vett kulturális ágazatok stagnálása figyelhető meg. Olyan területeket is vizsgálnak és mérnek, melyek valljuk be csak nagyon messziről nézve tekinthetőek a hagyományos értelemben vett magas kultúra területei közé.¹ A tanulmány összehasonlító részében megfigyelhetjük, hogy a hagyományos kulturális ágazatokban a foglalkoztatás szintje stagnál, míg a kreatív iparágaké nő, és ennek az utóbbinak a hatására figyelhető meg a kulturális szektor összefoglalkoztatásának növekedése.

A statisztikai szervezetek a kulturális szektorban dolgozónak tekintenek mindenkit, aki kulturális területen végez kulturális és kreatív tevékenységet, mint például a színész, a zenész és a festő. Ha valaki a kulturális szektorban dolgozik, de nem végez kulturális tevékenységet, mint például egy kulturális intézmény gazdasági igazgatója, akkor ő is a kulturális szektorban foglalkoztatottak körébe tartozik, hasonlóan azokkal, akik nem a kulturális szektorban tevékenykednek, de kulturális és/vagy kreatív tevékenységet végeznek, mint például egy autó formatervező mérnöke. Aki biztosan nem sorolható a kulturális szektor foglalkoztatottjai közé, az például egy autógyárban dolgozó szalagmunkás (1. ábra).

¹ Ezen állításunkkor tisztában vagyunk *Bentham* elméletével, miszerint a kulturális javak és szolgáltatások hasznossága minden ember számára más és más, így nem lehet pontosan meghatározni, hogy mit tekintünk magas vagy alacsony kultúrának.

1. ábra: A kulturális szektorban foglalkoztatottak köre

	Kulturális szektorban dolgozók	Nem a kulturális szektorban dolgozók
Kulturális szakterületen dolgozók	+ +	+ -
Nem kulturális szakterületen dolgozók	- +	--

Forrás: UNESCO Culture Statistics Unit, 2014

A kulturális szektor másik foglalkoztatási sajátossága, hogy más ágazatokhoz képest rendkívül magas az ún. önfoglalkoztatottak (*self-employed*) aránya. Az önfoglalkoztatás, mint rugalmas foglalkoztatási forma előnyei a következők:

- Egyszerű, gyorsan alapítható és felszámolható, rendkívül rugalmas foglalkoztatási és vállalkezési forma.
- Sok országban népszerű, mert kis tőkével beindítható, alkalmas egy-egy jó ötlet egyéni megvalósítására.
- Sok ember számára lehetővé teszi az „önmegvalósítást”, azt hogy főnök és munkahelyi kötöttségek nélkül a maga ura legyen.
- Senki sem szól bele munkájába, és annak gyümölcsét is saját maga élvezheti.
- Az sem hátrány, ha veszteség esetén senki sem tesz érte szemrehányást.

Hátrányok:

- Hátrányai abból adódnak, hogy a tulajdonos korlátlan felelősséget visel, vagyis üzleti kudarc esetén személyes vagyonát is elveszítheti a vállalkozásba fektetett tőkén kívül.
- Az üzlet elviheti a feje fölül a házát! Hitelt csak korlátozottan kap, fejlődése is erősen behatárolt.
- A vállalkozás sorsa sok szállal kapcsolódik a vállalkozó egyéni sorsához, képességeihez, szerencséjéhez, egészségéhez stb.
- Időben is nagy kötöttséggel jár, hiszen az ilyen vállalatok többsége nem rendelkezik fizetett menedzserrel, így például hosszabb szabadság idejére nincs kire bízni a vállalkozást.

Statisztikai szempontból az önfoglalkoztatottakat nehezen lehet mérni, ezért legtöbbször őket a kulturális szektor foglalkoztatási mutatói nem teljes mértékben lefedve tartalmazzák. (*Throsby, 2001*)

A kulturális tevékenységet folytató személyek sokszor sokkal többet dolgoznak, mint amennyit a szerződésük előír. Ez főként annak tudható be, hogy egy művészi tevékenység esetében nem lehet 8 órás műszakokban dolgozni, és a műszak lejártakor a munkát félbehagyva hazamenni. Az alkotói munka nehezen tervezhető, egyik nap jobban megy az írás, jobban szól a hangszer, hamarabb felépül a díszlet, a másik nap ugyanaz az ember ugyanolyan feltételek mellett nem biztos, hogy az előző napi teljesítményét tudja produkálni. Ezt hívja a szakirodalom

alulfoglalkoztatásnak (*underemployment*), mely jelenség szintén csökkenti a statisztikai adatok megbízhatóságát (Towse, 2010).

A kulturális szektor foglalkoztatási sajátossága még, hogy más ágazatokhoz képest magasabb a szabadúszók aránya, többen dolgoznak időszakos- vagy részmunkaidős munkakörben, és kiemelten fontos a kreativitás valamint az innováció szerepe (lásd részletesen Tóth, 2013).

Láthatjuk, hogy a statisztikai szervezetek nagyon távan értelmezik magát a kultúra fogalmát, és hogy kit tekintenek a kulturális szektorban foglalkoztatott munkavállalónak. Habár saját kultúrafelfogásunktól eltér ez az értelmezés, de mivel nem rendelkezünk más összehasonlító elemzésre alkalmas adatsorokkal, így az EUROSTAT adatbázisát fogjuk alkalmazni, de mindvégig tudatában annak, hogy az elemzések eredményeit nagyon óvatosan kell kezelni.

A kulturális szektor foglalkoztatási sajátosságai az Európai Unióban

A tanulmány fő fejezetében az uniós tagállamok kulturális szektorainak foglalkoztatottsági adatait hasonlítjuk össze nemek, kor, iskolázottság és ágazatok szerint a 2008–2014-es időszakra vonatkozóan. Külön megvizsgáljuk a poszt-szocialista országok, azon belül Magyarország kulturális szektorának foglalkoztatási sajátosságait.

Az 1. táblázat adatai alapján megállapíthatjuk, hogy minden mutató tekintetében a skandináv országok teljesítenek a legjobban, a liberális szemlélet² előnyben részesítő Egyesült Királyság szintén az uniós átlag (2,7%) fölötti értékekkel rendelkezik. Németország és Franciaország az átlag körül teljesít. A visegrádi országok is a középmezőnyben vannak, míg a legalacsonyabb foglalkoztatási adatokkal a mediterrán országok, Románia és Bulgária rendelkezik. Figyelemre méltó a balti országok (*Észtország, Lettország, Litvánia*) uniós átlag feletti foglalkoztatási szintje.

A nemek szerinti foglalkoztatás az uniós átlagot tekintve a nőknek kedvez. A férfiak foglalkoztatási rátája Ausztriában, Belgiumban, Cipruson, az Egyesült Királyságban, Franciaországban, Hollandiában, Máltán és Spanyolországban magasabb, mint a nőké. A legnagyobb különbség a nők javára ismét a balti országokban jelentkezik.

A végzettség szerinti megoszlásnál is a legsérülékenyebb, a munkapiaci folyamatoknak leginkább kiszolgáltatott alapfokú végzettségűek aránya a legmagasabb, őket követik a felsőfokú, majd a középfokú végzettséggel rendelkezők. Ez utóbbi réteg alig talál munkát a kulturális szektorban.

A kor szerinti megoszlást vizsgálva megállapítható, hogy az unió kulturális szektorában a 65 év fölöttiek, majd a 30-39 éves korosztály aránya a legmagasabb, őket követik a 15-29 évesek, a 40-49 évesek, végül az 50-59 éves korosztály. Látható, hogy a legsérülékenyebb korosztályok, azaz a nyugdíjas, vagy nyugdíj közeli és a 15-29 éves korosztály adja a foglalkoztatottak jelentős részét (lásd 2. táblázat).

² A liberális szemlélet előtérbe helyezi a kultúra közvetett állami támogatását, alacsonyabb a GDP arányos közvetlen állami támogatás, meghatározó a független művészeti tanácsok forrásallokációs szerepe, fejlett ezekben az országokban a nonprofit szektor, és a művész egyben vállalkozó is. (lásd részletesen Tóth, 2013)

**1. táblázat: Az uniós tagállamok kulturális szektorának foglalkoztatási adatai
(foglalkoztatás összesen, nem és végzettség 2008–2014 átlag)**

Ország/Ismérv 2008–2014 átlag (%)	Foglalkoztatás összesen	Férfiak	Nők	Alapfokú	Középfokú	Felsőfokú
Ausztria	3	3,2	2,9	9,6	2,2	6,7
Belgium	2,7	2,7	2,6	8,1	1,7	4,5
Bulgária	2,2	1,9	2,6	2,1	1,6	4,3
Ciprus	2,4	2,5	2,4	6,2	1,5	4,2
Cseh Közt.	2,8	2,5	3,2	9,6	2,1	6
Dánia	3,5	3,1	3,9	16,1	2,7	5,6
Egyesült Királyság	3,3	3,4	3,1	11	2,1	5,4
Észtország	3,6	2,5	4,7	n.a.	2,2	6,1
Finnország	3,8	3,6	4,2	14,8	2,9	5,6
Franciaország	2,5	2,6	2,3	9,3	1,8	4,1
Görögország	2,2	2,1	2,3	4,4	2,3	3,6
Hollandia	3,5	3,6	3,5	9,8	2,7	6,2
Horvátország	2,4	2,3	2,5	4,9	1,6	5,7
Írország	2,7	2,7	2,8	8,6	2	4,2
Lengyelország	2,3	2	2,7	4,6	1,4	4,6
Lettország	3,1	2	4,1	n.a.	2,2	5,3
Litvánia	3	2,1	3,9	n.a.	1,8	5
Luxemburg	4,2	3,8	4,7	3,5	2	7,8
Magyarország	2,8	2,7	2,8	8	1,7	5,9
Málta	2,7	2,9	2,2	11,1	2,8	4,7
Németország	2,8	2,8	2,9	7,5	1,8	5,6
Olaszország	2,6	2,5	2,7	9,6	2,4	5
Portugália	2	2	2,1	7,2	2,4	4,4
Románia	1,1	0,9	1,4	0,6	1	2,8
Spanyolország	2,2	2,3	2,2	4,3	1,7	4,2
Svédország	3,8	3,7	3,9	12,9	3,1	5,6
Szlovákia	2,1	2	2,2	n.a.	1,5	4,6
Szlovénia	3,3	3	3,6	6,4	2,3	6,2
poszt-szocialista átlag	2,6	2,2	3,1	5,2	1,8	5,1
EU 28 átlag	2,7	2,6	2,7	7,7	1,9	4,9

Forrás: Eurostat (2015)

**2. táblázat: Az uniós tagállamok kulturális szektorának foglalkoztatási adatai
(foglalkoztatás összesen, kor 2008–2014 átlag)**

Ország/Ismérv 2008–2014 átlag (%)	Foglalkoztatás összesen	15-29	30-39	40-49	50-59	65 év fölött
Ausztria	3	2,9	3,2	3	2,6	5,7
Belgium	2,7	2,5	3	2,4	2,6	5,2
Bulgária	2,2	2,4	2,4	2	2,3	n.a.
Ciprus	2,4	2,4	2,6	2,3	2,5	n.a.
Cseh Közt.	2,8	2,8	2,8	2,7	2,6	7,4
Dánia	3,5	3,3	4,2	3,2	3,1	6,6
Egyesült Királyság	3,3	3	3,8	3	2,9	5,5
Észtország	3,6	4	3,5	3,5	3	7,6
Finnország	3,8	3,5	4,7	3,6	3,2	8,3
Franciaország	2,5	2,5	2,8	2,2	2	7,5
Görögország	2,2	2,1	2,7	2,1	2	1,6
Hollandia	3,5	3,1	3,9	3,3	3,4	7,8
Horvátország	2,4	2,1	3	2,3	1,8	3,6
Írország	2,7	2,4	2,9	2,8	2,6	n.a.
Lengyelország	2,3	2,4	2,4	2	2	4,3
Lettország	3,1	3,2	2,9	2,8	3,2	6,2
Litvánia	3	3	2,7	2,9	3,2	n.a.
Luxemburg	4,2	3,5	4,4	4,1	4,5	n.a.
Magyarország	2,8	2,6	3	2,4	2,7	8,5
Málta	2,7	2,9	2,6	2,4	2,2	n.a.
Németország	2,8	2,4	3,4	2,8	2,5	4,8
Olaszország	2,6	2,4	2,8	2,5	2,4	3
Portugália	2	2,2	2,6	2	1,7	1,6
Románia	1,1	1,3	1,3	1,1	1	n.a.
Spanyolország	2,2	2,4	2,6	2,1	1,7	3,2
Svédország	3,8	3,4	4,4	3,7	3,2	6,5
Szlovákia	2,1	2,1	2,2	1,9	2,2	n.a.
Szlovénia	3,3	3,4	3,9	2,9	2,8	2,6
poszt-szocialista átlag	2,6	2,7	2,7	2,4	2,4	5,7
EU 28 átlag	2,7	2,6	3	2,5	2,4	4,3

Forrás: Eurostat (2015)

A 3. táblázat a kulturális szektoron belüli foglalkoztatási megoszlásokat mutatja. Megfigyelhető, hogy a legtöbb foglalkoztatott a kreatív, művészeti és szórakoztató iparágban dolgozik. Ebben az ágazatban 2011-ben volt egy enyhe visszaesés, de összességében növekvő tendencia figyelhető meg. Második legtöbb foglalkoztatott a könyvtárak, levéltárak, múzeumok és egyéb kulturális tevékenységek területe alkalmaz, itt is enyhe növekvő trend figyelhető meg a foglalkoztatás bővülésében, mely örömdetes hír, hiszen ez az ágazat testesíti meg a hagyományos értelemben vett kulturális tevékenységek körét.

Ezzel ellentétben az egyéb hivatásos, tudományos és technikai tevékenységek területe illeszthető legkevésbé a hagyományos értelemben vett kultúra körébe. A foglalkoztatás növekedése viszont

ebben az ágazatban a leggyorsabb. A mozi, videó, televízió és zeneipar, valamint a programok és műsorszórás terület alkalmazza a legkevesebb munkavállalót. A vizsgált 2008–2014 közötti időszakban ennek a két ágazatnak a foglalkoztatási rátája stagnál, néha enyhén emelkedik. Összességében a tágan értelmezett kulturális szektorban a foglalkoztatottak számában 2008-ról 2014-re 14,16 százalékpontos növekedés figyelhető meg.

3. táblázat: A kulturális ágazatok foglalkoztatási adatai az Európai Unióban (ezer fő)

Kulturális ágazatok/év	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Programok és műsorszórás	304,9	356	351,9	340,2	342,8	351	344,8
Mozi, videó, televízió, zeneipar	433,7	408,3	431,5	461,1	453,8	461,6	460
Egyéb hivatásos, tudományos és technikai tevékenységek	350	500,6	517,2	615,6	665,5	686,8	732,4
Könyvtárak, levéltárak, múzeumok és egyéb kulturális tevékenységek	593,4	596,4	593,5	601,9	599,1	605,7	601,7
Kreatív, művészeti és szórakoztatóipar	1 040,4	1 052,6	1 056,5	1 027,7	1 086,9	1 079,2	1 110,9
Kulturális tevékenységek összesen	5 494,9	5 498	5 500,4	5 806,9	6 139,6	6 188,3	6 273,1

Forrás: Eurostat (2015)

A poszt-szocialista országokat is vizsgáljuk meg külön, mivel ezek az országok a rendszerváltást követően eltérő stratégiákat alkalmazva alakították át kultúrpolitikájukat és a kultúra finanszírozását. Egyes országok, mint Lengyelország, a Cseh Köztársaság, vagy a balti országok politikai és fiskális decentralizációra tértek át. Más országok, mint Szlovákia, Szlovénia, Horvátország a centralizált modell alkalmazását folytatták tovább, persze már demokratikus keretek között. Magyarországon a rendszerváltozást követő években a politikai és fiskális decentralizáció gyakorlata terjedt el, de a 2000-es évektől egy hibrid modell kezdett el kialakulni, melyben a politikai centralizáció fiskális decentralizációval párosult. 2010-től a politikai mellett a pénzügyi központosítás folyamata figyelhető meg, így újra egy centralizált és egyben homogén rendszer kezd kialakulni.

A poszt-szocialista ország adatait elemezve megállapítható, hogy a balti országokban és Szlovéniában a legmagasabb a kulturális szektor foglalkoztatási rátája. Minden országban több nő dolgozik, mint férfi, mely jelentős eltérés az uniós átlaghoz viszonyítva. A kor szerinti megoszlást elemezve megállapítható, hogy a nyugdíjas korosztály túlreprezentált, Magyarországon ez az érték kirívóan magas (8,5%). A 15–29 év közötti korosztály az uniós átlagnál nagyobb arányban foglalkoztatott a poszt-szocialista országokban. A végzettség szerinti megoszlásnál pedig megállapítható, hogy a felsőfokú aránya magasabb, míg az alacsonyabb az uniós átlagnál. Az alacsonyabb értéke a Cseh Köztársaságban és Magyarországon a legmagasabb, de a felsőfokú aránya is átlag feletti ezekben az országokban. Ami sajátosság, hogy a kor és a végzettség szempontjából is a legsérülékenyebbek aránya magasabb a poszt-szocialista országokban, azon belül különösen Magyarországon. (lásd 1. és 2. táblázat)

Magyarországon a válság hatására a kultúra területén dolgozók száma 64 100 főről 57 700 főre csökkent, mely jelentős visszaesés. Ezt követően 2010–2012 között a regenerálódás folyamata figyelhető meg, de 2013-ban még a 2009-es szintnél is alacsonyabbra 56 100 főre csökkent, majd 2014-re enyhén meghaladta a 2012-es értéket, viszont a 2008-as szintet még mindig nem sikerült újra elérni. (lásd 4. táblázat)

4. táblázat: A kulturális szektor foglalkoztatási adatai Magyarországon (2008–2014)

Nem/Év	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Együtt (ezer fő)	64,1	57,7	58,1	59,9	63,1	56,1	63,2
Férfi (ezer fő)	34,1	28,9	28,1	29,1	29,6	25,7	33,2
Nő (ezer fő)	30,0	28,8	30,1	30,8	33,6	30,4	30,0

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (2015)

Ha nemenként megvizsgáljuk a kulturális szektor foglalkoztatásának alakulását, megállapíthatjuk, hogy a válság a férfiak körében nagyobb visszaesést okozott, és míg a nők foglalkoztatási szintje évről évre 30 000 fő körül alakul, addig a férfiaknál a 2008-as 34 100 fő volt a maximum, a legalacsonyabb érték pedig 8 400 fővel kevesebb volt 2013-ban, és a vizsgált időszakban a 2008-as szintet nem sikerült újra elérni.

Összefoglalás

A tanulmányban arra vállalkoztunk, hogy a kulturális szektor foglalkoztatási sajátosságait elemezzük az uniós tagállamokban. Az összehasonlító eredmények alapján a következő megállapításokat tesszük:

- Az uniós tagállamok kulturális szektorának foglalkoztatási rátája növekvő tendenciát mutat, mely elsősorban a modern technikára épülő kulturális területeknek köszönhető.
- Az uniós tagállamok közül a legjobban a skandináv országok, míg a legrosszabbul a mediterrán országok teljesítenek.
- A poszt-szocialista országok mindegyikében, és összességében az unióban is a nők foglalkoztatási rátája a magasabb.
- A poszt-szocialista országokban az uniós átlagnál magasabb a 15-29, és a nyugdíj közeli, vagy nyugdíjas korúak foglalkoztatási szintje, mely eredmény nem kedvező, hiszen ezek a korosztályok a leginkább sérülékenyek. Ugyanez mondható el az iskolai végzettség alapján is.
- A poszt-szocialista országok közül a balti államok foglalkoztatási szintje a legkiemelkedőbb.
- Magyarország kulturális szektorának foglalkoztatási szintje stagnál. A nemek szerinti elemzések alapján a férfiak sokkal veszélyeztetettebbek, mint a nők.

Az elemzések alapján az prognosztizálható, hogy az elkövetkező 5 évben a technológia intenzív kulturális ágazatokban a foglalkoztatás továbbra is nőni fog, a hagyományos értelemben vett kulturális területeken stagnálás lesz tapasztalható.

A kulturális szektor foglalkoztatása a kulturális javak és szolgáltatások iránti kereslet növekedésének hatására emelkedhet. A keresleti oldali növekedést a jövedelmeket terhelő adócsökkentésekkel, valamint a kulturális javak és szolgáltatások árába beépített adóterhek mérséklésével lehet elérni. A kereslet emelkedése bekövetkezhet akkor is, ha az oktatási rendszer hangsúlyt helyez arra, hogy a fogyasztókban kialakuljon, majd pedig fennmaradjon a minőségi kultúra iránti igény. A kínálati oldalon a kultúra iránti igényt minőségi kulturális termékek és szolgáltatások biztosításával lehet elősegíteni. Ehhez legtöbbször a magán- és állami támogatások szükségesek. Ebben a folyamatban az állam közvetlen anyagi és közvetett intézményi szerepvállalása meghatározó.

Bízunk abban, hogy a kultúra, azon belül is a magas kultúra fogyasztása és előállítása a jövő nemzedékei számára is meghatározó lesz, és ennek hatására a kulturális szektor foglalkoztatása tovább fog emelkedni.

Felhasznált irodalom

- Bagó József (2015): *Elnöki összefoglaló „A kulturális szektor foglalkoztatási sajátosságai” című rendezvényről.* In: Burik Mária: *Összefoglaló a Magyar Közgazdasági Társaság Munkaügyi Szakosztályának és Kultúra-gazdaságtani Szakosztályának közös rendezvényéről.* <http://www.munkaugyiszemle.hu/kulturalis-szektor-foglalkoztatasi-sajatossagai>
Lekérdezés: 2015. 12. 10.
- Bentham, J. (1830): *Reward Applied to Art and Science.* in: *The Rationale of Reward.* Published by Robert Heward.
http://books.google.hu/books?id=6igN9srLgg8C&dq=The+Rationale+of+Reward&pg=PP1&ots=QuTpVrWpJy&source=bn&sig=e3EdN9tQB_Pf8W3dgcR393vZx8&hl=hu&sa=X&oi=book_result&resnum=5&ct=result, Lekérdezés dátuma: 2008. 11.13.
- Pavluska Valéria (2014): *Kultúramarketing.* Akadémiai Kiadó Zrt., Budapest
- Thorsby, D. (2001): *Economics and Culture.* Cambridge University Press, Cambridge, UK
- Towse, R. (2010): *A Textbook of Cultural Economics.* Cambridge University Press, Cambridge, UK
- Tóth Ákos (2013): A vállalkozói szemléletű és innováció-orientált foglalkoztatáspolitikai szerepe az uniós tagállamok kulturális szektorának gazdasági teljesítményében. *Munkaügyi Szemle.* 57. évf., 2. sz., 24–35.
- UNESCO (2014): *Summary Report of the 2013 UIS Cultural Employment Metadata Survey.* UNESCO Institute for Statistics. Montreal, Canada
- <http://ec.europa.eu/eurostat>
- www.ksh.hu